

ANDRZEJ SZPUNAR

WSTĘPNE SPRAWOZDANIE Z BADAŃ WIELOKULTUROWEJ OSADY W TARNOWCU, WOJ. TARNÓW

Stanowisko nr 1 w Tarnowcu, woj. Tarnów, znajduje się na cyplu wchodzącym w dolinę zalewową Białej Dunajcowej. Cypl jest stożkiem napływowym, którego podstawę stanowi zachodnia granica zabudowań wsi Tarnowiec, natomiast wierzchołek dochodzi do linii kolejowej Tarnów – Krynica. Od północy cypl ograniczony jest doliną potoku Dębinka, od południa zaś potokiem bez nazwy. Jest to forma rozczłonkowana, podzielona na dwie części przez zabagnioną dolinkę. Stanowisko leży na północnej odnodze cypla. Właścicielem terenu jest Państwowy Ośrodek Hodowli Zarodowej Chyszów, Gospodarstwo Rolne Radlna¹ (ryc. 1).

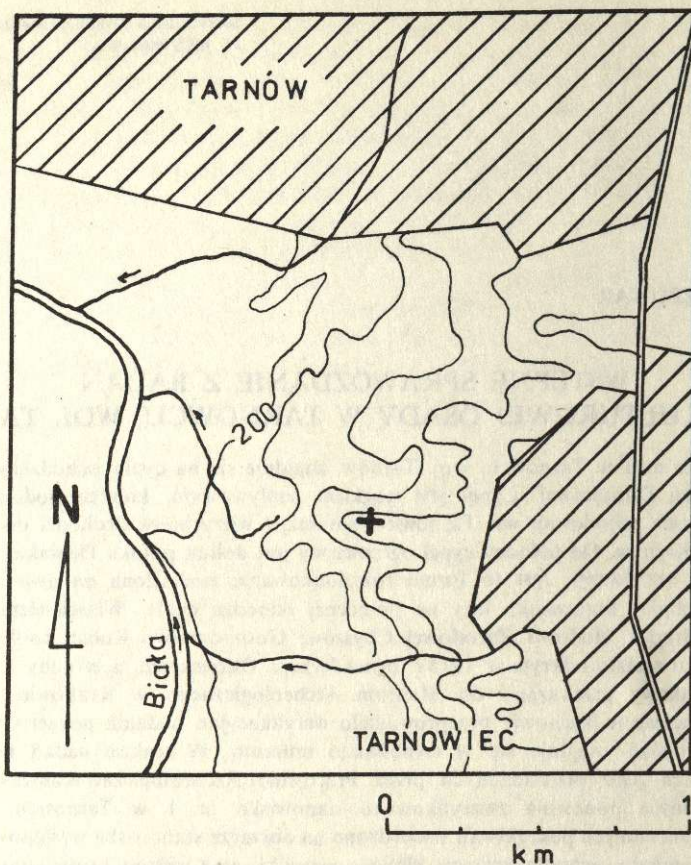
Stanowisko zostało odkryte w 1975 r. przez Jerzego Okońskiego, a zebrany z powierzchni materiał zabytkowy przekazano do Muzeum Archeologicznego w Krakowie. W 1976 r. Muzeum Okręgowe w Tarnowie przeprowadziło weryfikacyjne badania powierzchniowe. Materiał z tych badań znajduje się w tarnowskim muzeum. W trakcie badań powierzchniowych w ramach AZP prowadzonych przez Pracownię Archeologiczno-Konserwatorską PP PKZ w Tarnowie ponownie zweryfikowano stanowisko nr 1 w Tarnowcu. W wyniku wszystkich wymienionych poszukiwań stwierdzono na obszarze stanowiska występowanie bardzo dużej ilości materiału archeologicznego, głównie ceramiki, oraz wiórów krzemiennych. Materiał ceramiczny wykazuje duże zróżnicowanie chronologiczne. Znalaziono fragmenty ceramiki zdobione odciskiem sznura, surowcowo i technologicznie nawiązujące do ceramiki z przełomu neolitu i brązu, fragmenty czarki grafitowanej z wczesnej epoki żelaza oraz stanowiące przeważającą część skorupy z późnego okresu lateńskiego i okresu wpływów rzymskich.

Obfitość występującego na powierzchni materiału archeologicznego, jego wartość naukowa oraz postępujące niszczenie stanowiska w wyniku intensywnej uprawy spowodowały, że na stanowisku nr 1 podjęto jesienią 1981 r. badania sondażowe, w następnych zaś latach systematyczne badania wykopaliskowe (1982-1983). Z ramienia Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PP PKZ w Tarnowie badania prowadził mgr Andrzej Szpunar. W badaniach sondażowych brał udział mgr Jerzy Okoński. Finansował Wojewódzki Konserwator Zabytków w Tarnowie.

W wyniku trzech sezonów badawczych odsłonięto ponad 2 ary powierzchni, zakładając wykopy na grzbiecie cypla w jego środkowej części na stoku północnym. Zlokalizowano 5 obiektów (ryc. 2). Pierwszy z nich to jama z materiałem należącym do kultury mierzanowickiej, drugi to ziemianka wczesnośredniowieczna. Dwa następne należy wiązać z okresem wpływów rzymskich. Ostatni obiekt to jama z materiałem kultury lużyckiej.

Obiekt 1 (ryc. 3a) ma zarys owalny o średnicy około 2 m i głębokości do 90 cm, w profilu gruszkowaty, w górnej części mocno zniszczony. Wypełnisko dzieli się na dwie części: pierwsza z nich, wewnętrzna, w postaci ciemnej plamy w zachodnio-centralnej partii

¹ Współrzędne stanowiska na obszarze 104-66 w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski wynoszą: x = 190 mm, y = 107 mm.

Ryc. 1. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Lokalizacja osady

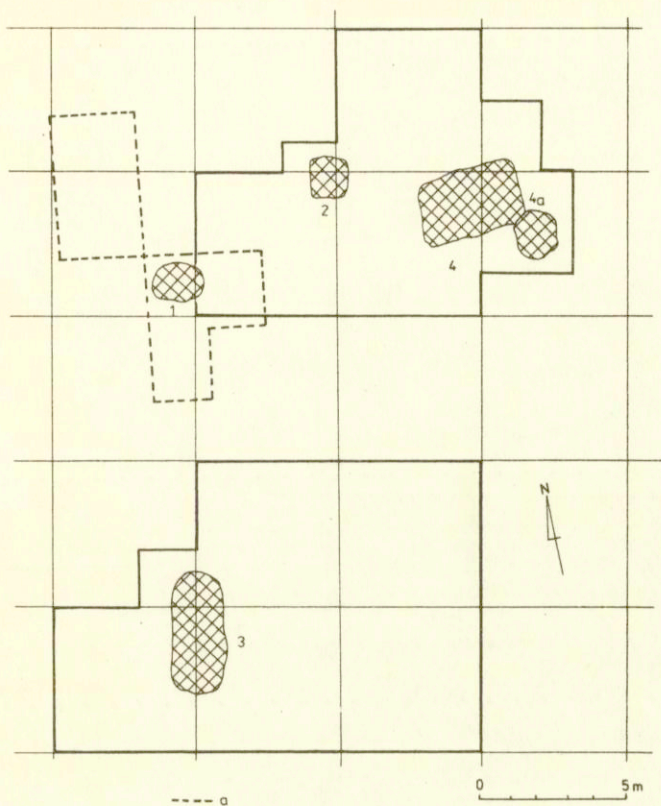
Settlement location

obiektu, zawiera próchnicę z ilastą gliną, węglami drzewnymi i grudkami polepy. Podstawowe wypełnisko stanowi część zewnętrzna zawierająca ilastą, mocno zbitą glinę. Materiał zabytkowy to ceramika, kilka krzemieni i fragment kamienia ze śladami wytarcia. Ceramika należy do grupy pleszowskiej kultury mierzanowickiej. Najbliższe analogie do amfory zdobionej ornamentem sznura i guzkami (ryc. 3b) pochodzą z Pleszowa, woj. Kraków, i Marcinkowic, woj. Nowy Sącz².

Obiekt 2 uchwycony na poziomie 40 cm nosi ślady spalenizny. Stanowi go prostokątne zaciemnienie, którego wypełnisko to smolista próchnica z piaskiem. Na niższych poziomach obiekt przybiera kształt prostokątnego paleniska obstawionego przepalonymi kamieniami. Wymiary: 180 × 140 cm, głębokość około 70 cm. Kamienie otaczające obiekt noszą ślady ognia, niektóre są całkowicie przepalone. Dno wyłożone jest płaskimi kamieniami. Materiał zabytkowy jest nieliczny i niecharakterystyczny, jedynie na podstawie jakości masy ceramicznej można sugerować związek między obiektem 2 a obiektem 4.

Obiekt 3 położony jest blisko grzbietu cypla, na którym znajduje się stanowisko. Jest

² *Prahistoria ziem polskich*, t. III, *Wczesna epoka brązu* tabl. XIX, A, 5; B, 2, 3; C, 1, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1978.

Ryc. 2. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Plan sytuacyjny odkrytych obiektów na tle siatki arowej

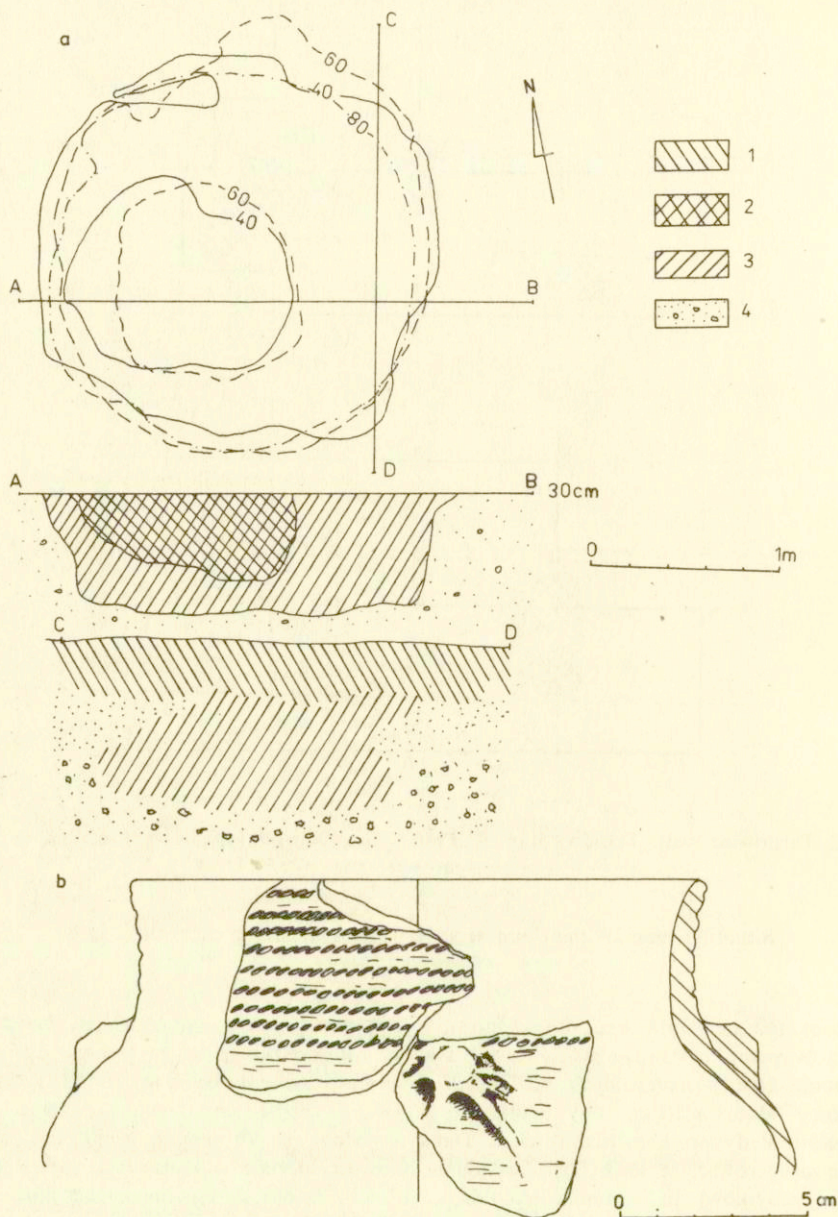
a – sonda 1 i 2/81

Situation plan of the discovered features against the excavation grid

a – test trenches 1 and 2/81

to prostokątna ziemianka (ryc. 4a), o mocno rozmytym zarysie i wymiarach w przybliżeniu 4×2 m. Wypełnisko stanowi próchnica z piaskiem, z domieszką spalenizny i węgla drzewnych w centrum. Na poszczególnych poziomach eksploracji uchwycono ślady po 15 słupkach o średnicy od 5 do 10 cm. Występują one głównie na obrzeżach obiektu, stanowiąc przypuszczalnie ślady po konstrukcji ścian. Dane te jednak są zbyt mało kompletne, można jedynie zasugerować, że ściany były wykonane prawdopodobnie w konstrukcji plecionkowej. Materiał zabytkowy to ceramika (ryc. 5a,b,c i 6a,b), która datuje obiekt na późną fazę wczesnego średniowiecza (schyłek XII i początek XIII w.).

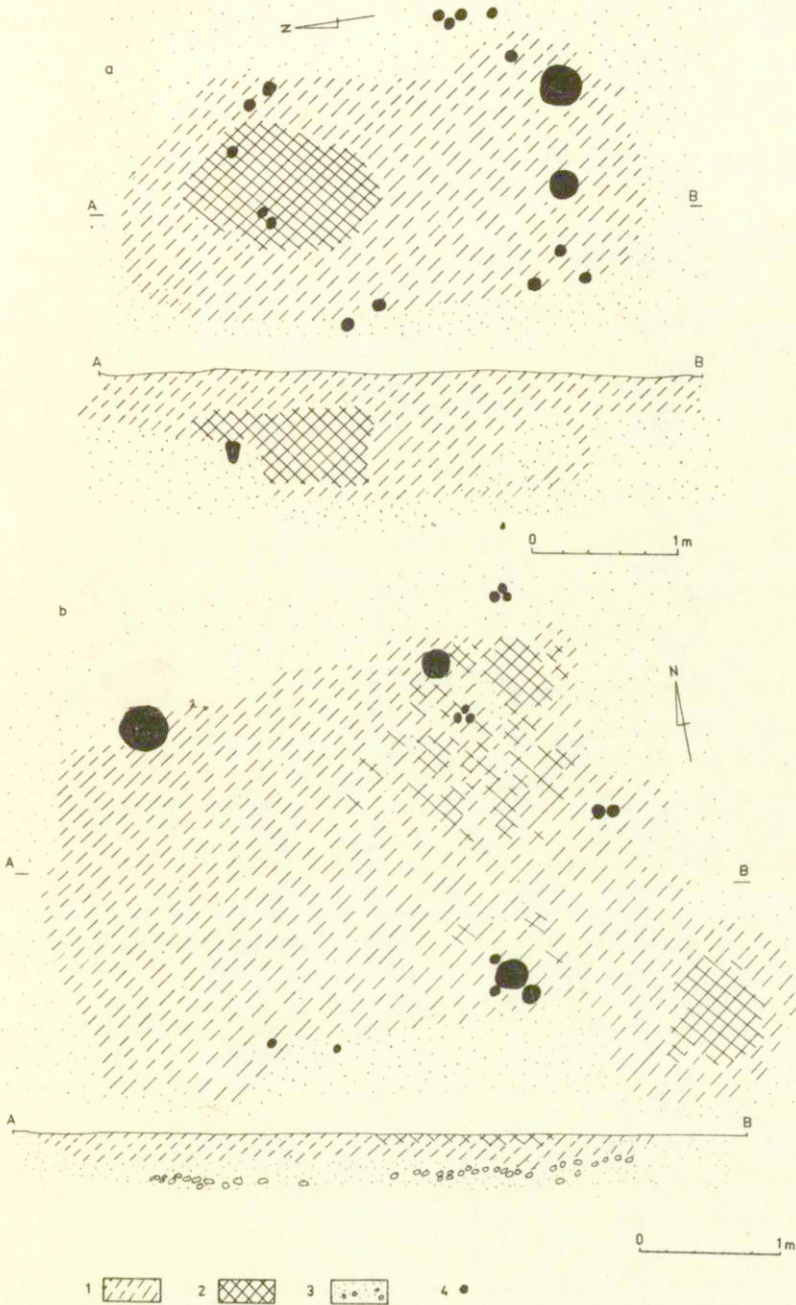
Obiekt 4 zarysował się na głębokości 30 cm w postaci prostokątnego zaciemnienia, o wymiarach $2,4 \times 4$ m, zorientowanego ukosem po osi wschód–zachód z owalnym poszerzeniem w narożniku południowo-wschodnim (ryc. 4b). Eksploracja na niższych poziomach wykazała, że występują w rzeczywistości 2 obiekty: prostokątny zarys domostwa (obiekt 4) i owalna jama o średnicy około 1 m (obiekt 4a). Wypełniskiem jamy jest próchnica z piaskiem i gliną. Bardzo liczny jest materiał ceramiczny (ryc. 7, 8), który pozwala datować obiekt 4a na schyłek epoki brązu i okres halsztycki. Niewielkie rozmiary obiektu i jego wyposażenie sugerują, że na stanowisku nr 1 w Tarnowcu oprócz wielokulturowej osady może znajdować się również cmentarzysko kultury łużyckiej. Niemniej jednak brak było w omawianym obiekcie śladów kości. Natomiast prostokątny obiekt 4 z uchwyconymi

Ryc. 3. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. I

a – plan obiektu 1: 1 – humus, 2 – próchnica ze spalenizną, 3 – ilasta glina, 4 – piaszczysto-żwirowy całec; *b* – obiekt 1, amfora

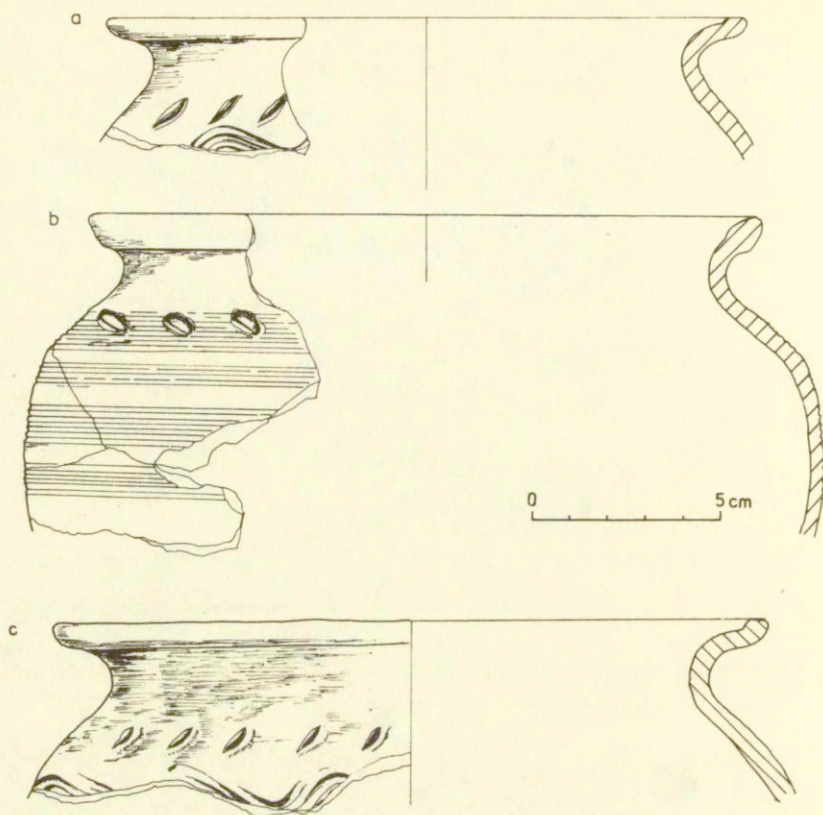
a – plan of feature 1: 1 – humus, 2 – humus with burnt matter, 3 – loamy clay, 4 – primary sand with gravel; *b* – feature 1, amphora

Ryc. 4. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1

a – plan obiektu 3; *b* – plan obiektu 4: 1 – próchnica z piaskiem, 2 – spalenizna, 3 – piaszczysto-żwirowy cielec, 4 – ślady po słupach

a – plan of feature 3; *b* – plan of feature 4: *a* – humus with sand, 2 – burnt matter, 3 – primary sand with gravel, 4 – postholes

Ryc. 5. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Obiekt 3, ceramika
Feature 3, pottery

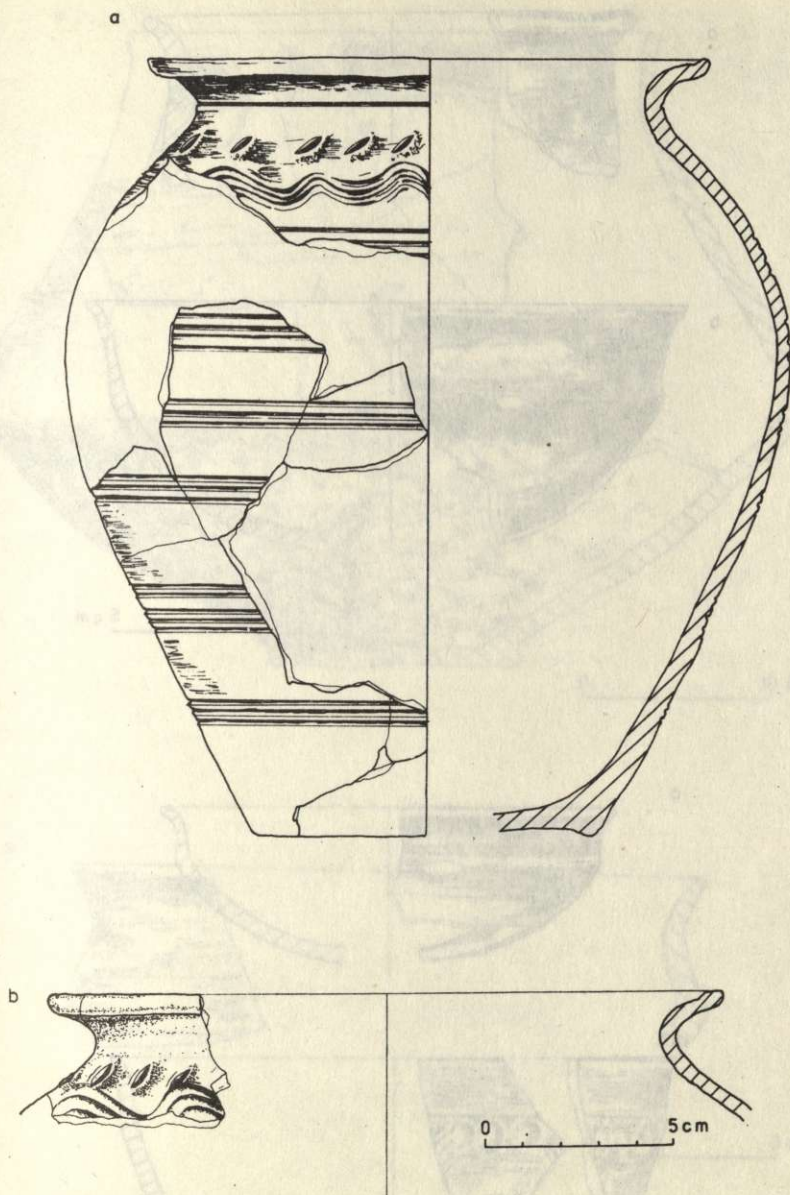
3 słupami w narożach, które stanowią zapewne elementy konstrukcyjne ścian, datowany jest ceramiką na schyłek fazy B2 i początek fazy C1 okresu wpływów rzymskich (ryc. 9). Badania na stanowisku będą kontynuowane.

*PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
w Tarnowie*

ANDRZEJ SZPUNAR

PRELIMINARY REPORT ON THE EXCAVATIONS OF THE MULTICULTURAL
SETTLEMENT AT TARNOWIEC, TARNÓW PROVINCE

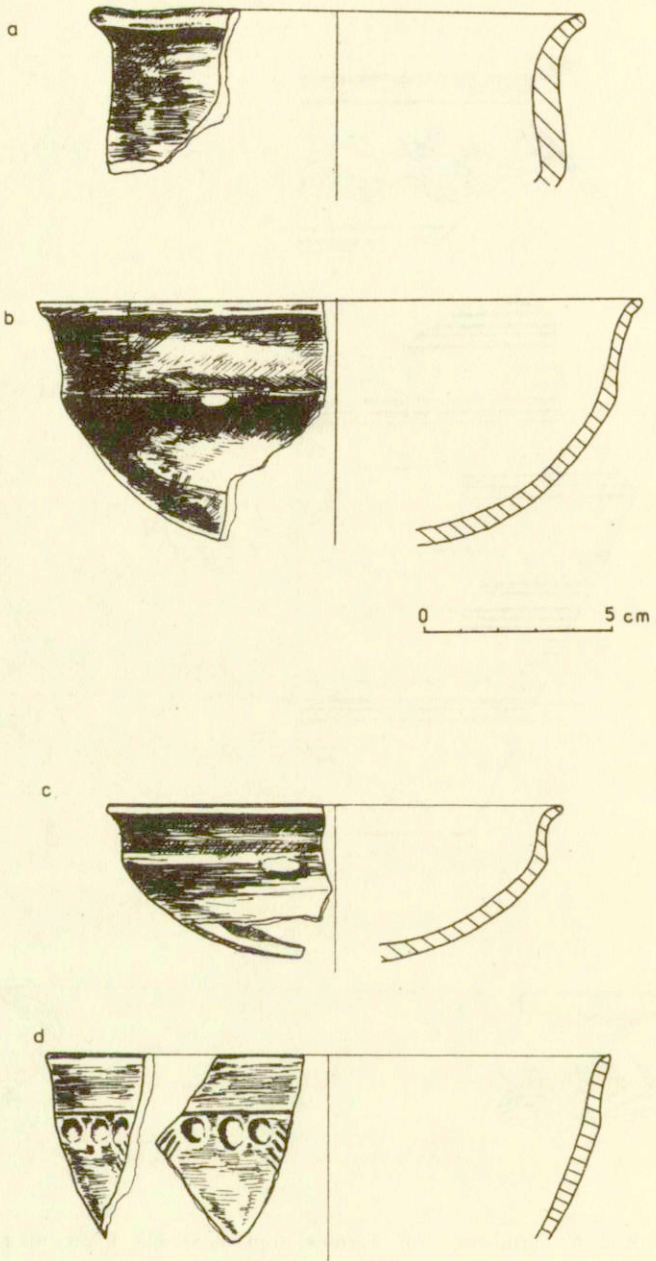
Site 1 at Tarnowiec was discovered in 1976. Test excavations undertaken there in 1981 were followed by regular excavations. In the course of 3 seasons 5 features have come to light. Feature 1 is a pit with pottery of the Pleszów group of the Mierzanowice

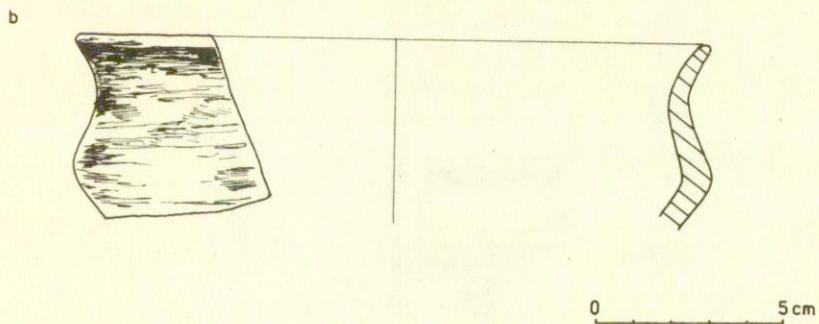
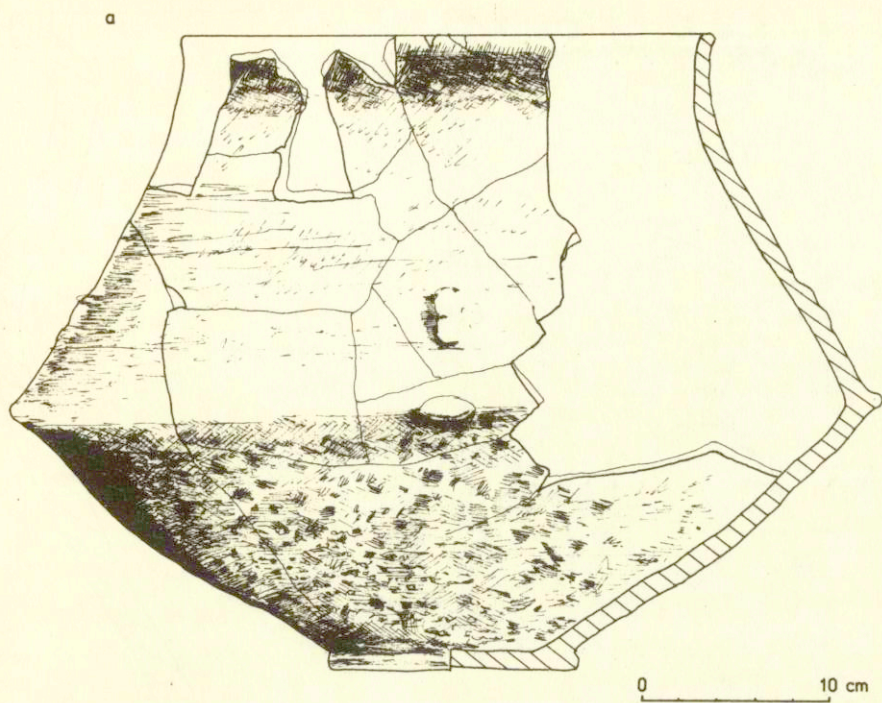
Ryc. 6. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Obiekt 3, ceramika

Feature 3, pottery

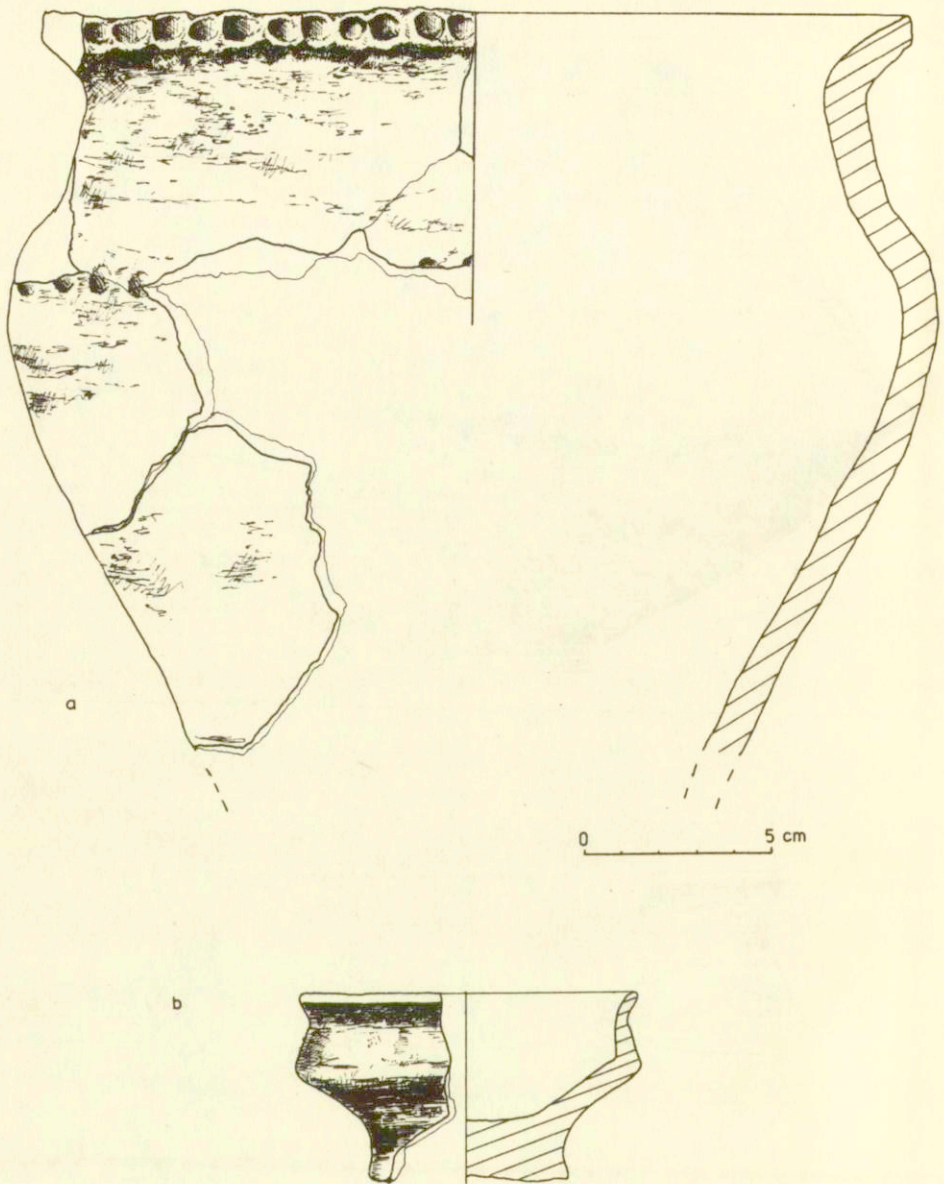
culture. Feature 2 is a free standing hearth whose chronology is difficult to establish. Feature 3 represents a semi-subterranean hut from the late phase of the Early Middle Ages. Feature 4 is a trace of a rectangular hut of the Roman period, end of phase B₂ and early phase C₁. The last feature (4a) is a small oval pit with pottery of the Lusatian culture from Bronze Age V and Early Iron Age. It is intended to continue the excavations.

Ryc. 7. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. I. Obiekt 4a, ceramika
Feature 4a, pottery

Ryc. 8. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Obiekt 4a, ceramika
Feature 4a, pottery

Ryc. 9. Tarnowiec, woj. Tarnów, stan. 1. Obiekt 4, ceramika
Feature 4, pottery